

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен "доктор", професионално направление 1.2 Педагогика. научна специалност **специалност Теория на възпитанието и дидактика (Предучилищна педагогика)**, на тема: „**РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИТЕ ОТНОШЕНИЯ НА 6-7 ГОДИШНИТЕ ДЕЦА ВЪВ ВЪЗПИТАТЕЛНОТО ПРОСТРАНСТВО НА ПРАЗНИКА**”
автор: **Ивет Сашова Здравкова**, докторант към „Предучилищна и начална училищна педагогика”, Факултет по педагогика към ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.
с научен ръководител: **проф. д-н Елка Янакиева**

РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д-р Лучия Малинова Ангелова, ФНПП, СУ "Св. Климент Охридски"

Обща характеристика

Темата на дисертационния труд е изключително актуална и значима, което се определя от следното: разглежда в подробности значимостта на педагогическото взаимодействие, осигуряващо подготовката на взаимната корелация на празничното възпитателно пространство и природата при вариативна културно-образователна специфичност. От тази гледна точка изследването е изключително актуално едновременно и за теорията, и за практиката на обучението. Предложената разработка представлява цялостно научно-приложно изследване с ясно и подробно конструирана теоретична част, защитаваща значимостта на избора на темата. **Ивет Здравкова** показва, че предучилищната и начална училищната възраст са безспорно най-оптималния период за динамиката, интензивното развитие и непрекъснатата активност на децата и учениците по посока култура, интелигентност и творчески потенциал. В този смисъл, според нея, промените, настъпили във възпитателния процес в българската образователна система в края на миналия век, дават своето отражение и върху начина на възприемане и претворяване на народните празници, обреди, обичаи и ритуали.

Така, в условията на все по-нарастващата глобализация във всички сфери на живота се проявяват вариативните корелации на възпитателни взаимоотношения между субектите на възпитателното пространство: отделните участници (деца и педагози) и групата като цяло, при което възможността за пряк дидактизъм към съдържателните компоненти е игнорирана. Това дава възможност да се осъществи развитието на

екологосъобразните отношения и поведение на детето. **Ивет Здравкова** счита, че празничното пространство приобщава детето към знаците, символите, ценностите в отношението към природата, тъй като в празника то има непосредствени взаимоотношения със себе си и човешката група. Ето как празничното пространство се превръща в „своеобразен език“ за пълноценно общуване и реализация в свят “без граници”. От една страна, това изисква осъществяването на различните дейности да се реализират чрез нов тип интелектуални и духовни способности, а от друга страна, търсенето на автономността на личността чрез овладяването на богатството и многообразието от културни ценности в това число и на празника.

В контекста на въпроса за глобалното значение на взаимоотношението “дете – природа”, **Ивет Здравкова** се ориентира към празничното пространство като форма на емоционално-символичното изразяване и моделиране на отношението на човека към света. В изследването средата е възпитателното пространство на празника, но само ако обогатява, развива детето, което е поставено в центъра. В нея взаимодействието „дете – възрастен“, целенасочено към интегрираните тематично педагогически задачи реализира целия комплекс от функции, които създават възпитателното пространство на празника като целенасочено, планомерно и системно. Това пространство детерминира празничното поведение, а така също и празничното самочувствие (настроение) като основен афективен фон, на базата на който, детската личност може да развие екологосъобразните си отношения към света. Така екологическият подход към заобикалящия свят, според нея, се превръща в особено актуален проблем на нашето съвремие, когато природните бедствия ни напомнят за нарушената връзка с майката – природа.

Ето защо проучването отразено в дисертационния труд от тази гледна точка протича в две направления: първо, че възпитателното пространство на празника може да се разглежда като пространство, където на основата на разгръщащата се ценностна ориентация за значими и желани събития, децата развиват екологосъобразните си отношения със света; второ, предпоставка, необходима за разкриване същността на възпитателното пространство е прилагането на екологическия подход към теорията на възпитателното пространство. Той поставя развитието на личността на детето в контекста на неговите взаимодействия с обкръжаващата го среда. Точно поради това **Ивет Здравкова** се насочва към проучване на възпитателната му функция не само като маркер на националното съзнание и идентичност, но най-вече като носител на екологосъобразно отношение към природата. Ето как динамичната, вариативна и своеобразна образователна среда поражда предпоставки за развитие на екологосъобразните отношения на децата чрез възпитателното пространство на празника и чрез интеграцията с други дейности.

Следователно, актуалността на изследването е обусловена от необходимостта в теорията и практиката на предучилищното възпитание от разработване на педагогически инструментариум за обогатяване на съдържанието на екологическото възпитание, включително чрез възпитателното пространство на празника. Определяйки празничните дейности във възпитателното пространство на празника като специфична форма на общуване с природата, **Ивет Здравкова** се опира на тезата, че отношенията към природата направляват необходимостта от съществуване и развитие на човека, носят оценъчен характер и са основни форми за проявяване на сетивната и предметно-практическа дейност на човека.

Съдържание на разработката

Трудът е в обем от 226 страници на основното тяло (включително 30 таблици, 4 фигури, 20 хистограми и 6 снимки) и 217 страници с 47 приложения. Използваната литература включва общо 300 заглавия, от които 277 са на кирилица, а останалите са на латиница.

Той е структуриран в увод, три глави, заключение и приложение.

След като се взима за методологическа основа на изследването системно-структурният и интердисциплинарният подходи към изследването на социокултурните и педагогически феномени, а теоретическата основа на изследването е съставена от разнообразни подходи и концепции постановката на проблема в дисертационния труд е представена по следния начин:

Обект на изследването е възпитателното пространство на празника в детската градина.

Предмет на изследването е развитието на екологосъобразните отношения на 6-7 годишните деца във възпитателното пространство на празника.

Цел на изследването е разработването и апробацията на модел за реализация на процеса на организиране на екологосъобразните отношения на 6-7 годишните деца във възпитателното пространство на празника и проучване на благоприятни от педагогическа гледна точка условия за това.

Хипотезата включва следните предположения:

Развитието на екологосъобразните отношения във възпитателното пространство на празника се осъществява най-ефективно при спазването на следните педагогически условия:

- положителен емоционален фон на екологосъобразните отношения, стимулиращ проявите на субектност в активността на детето като следствие на равноправното участие на възрастния и детето и на свободната празнична инициативност;
- система от организирани дейности, изискващи субектни прояви и развиващи екологосъобразните отношения на детето, където то като субект

да има възможност да инициира, да преживява, да разбира и приема. Празникът не бива да бъде превръщан в учебна дейност, не бива да ограничава свободата и самостоятелността на детето, а напротив – да ги дава.

В увода се интерпретират актуалността на изследването, определят се целта, обекта, предмета, хипотезата, задачите, методологическите и теоретическите основи на изследването.

В първа глава „Теоретични основи на проблема” са включени 3 параграфа.

Първият параграф разкрива аспекти от съдържанието на основните понятия и предпоставки, а така също се изясняват методологическата интерпретация на развитието на екологосъобразните отношения на децата от предучилищна възраст както и специфичните им особености. В втория параграф на първа глава се анализират основни теоретически постановки за съдържанието на възпитателното пространство на празника. В третия параграф на първа глава се разглеждат интегративните функции на празничното пространство.

Във втора глава „Методология и организация на изследването” са включени два параграфа.

В първия параграф се разглежда модела за реализация на възпитателното пространство на празника за развитие на екологосъобразните отношения на 6-7 годишните деца. Вторият параграф на втора глава съдържа методите за диагностика за развитие на екологосъобразните отношения на 6-7 г. деца чрез възпитателното пространство на празника.

В трета глава се анализират и обобщават резултатите от прилагането на модела на възпитателното пространство на празника.

Първият параграф разкрива организацията и методиката на изследването, което съдържа три етапа: *Първи етап*: Входно – диагностичен – (констатиращ етап): апробиране на проективните методики за изследване. *Втори етап*: Съдържателно – технологичен – (формиращ етап). *Трети етап*: – обработка на емпиричния материал и оформяне на дисертационния труд.

За изследването е избрана 6-7 год. възраст на децата, когато в психическото и физическото по мнението на психолози и педагози, настъпват прогресивни изменения водещи до появата на сложни личностни новообразувания. Това е такъв възрастов период, когато активно се формират основите на светогледа на детето. То променя отношението към себе си, към другите и обкръжаващия го свят. Точно за това в тази възраст могат да се създават благоприятни условия за развитието на екологосъобразните отношения, като **Ивет Здравкова** смята, че възпитателното пространство на празника е една възможност за това. Изследването е опит да се преразгледат концепциите за празника,

изяснявайки интегративните му функции в педагогическия процес на детската градина. Ето защо изучаването на детския празник като възпитателно пространство се детерминира от назрялата необходимост в теорията и практиката на предучилищната педагогика да осмисли значението, мястото, ролята и функциите му. Разглеждайки празника като компонент на педагогическия процес, се приема, че той интегрира средствата и ги поставя в единство с останалите компоненти на процеса. Интегриращите функции на празника осигуряват развитие на другите дейности, развиват възможностите на детето и създават условия за развитието. **Ивет Здравкова** изгражда моделът за възпитателното пространство на празника в съответствие с концепцията на Е. Янакиева за екологичното възпитание в предучилищна възраст. В този модел екологосъобразното отношение е съзнателно, субектно отношение към заобикалящия свят, което се разглежда преди всичко от позициите на проблема за смисъла, който има за детето. Той се реализира на основата на интелектуалното и емоционалното начало в екологичното възпитание и има за цел не само да развие екологосъобразни отношения у детето, но и да развие неговата личност като цяло (умения да сравнява и обобщава наблюдаваното в природата, да вижда природната красота, която го заобикаля, да установява взаимовръзките в заобикалящия го свят и емоционално да съпреживява). Създадената от **Ивет Здравкова** програма за организация на празничното пространство предполага наситено образователно съдържание, съответстващо на познавателните интереси на децата. Изхождайки от принципа за интегративност и хармоничност, тя предвижда широко взаимодействие на децата от ЕГ с различни сфери на културата: с театралното изкуство и музиката, с детската литература и фолклор, с родния език, фолклорните игри и танци. На основата на интегративния подход, предполагащ взаимовръзка на визуалната и словесната информация с музикалната, изобразителната и игровата дейност, се организира и самостоятелната празнична дейност на децата.

Анализът, който прави **Ивет Здравкова**, на получените в хода на изследването резултати, показва, че разработеният комплекс от мероприятия за повишаване на нивото на развитие на екологосъобразните отношения на 6-7 годишните деца във възпитателното пространство на празника е достатъчно ефективен.

Получените в хода на експерименталното изследване данни дават възможност да се направят следните изводи:

1. Развитите екологосъобразни отношения в празничното пространство се проявяват в съвкупност от характеристики: познавателна и творческа субектна активност, проявяваща се в стремеж към съвместна празнична и екологосъобразна дейност, в ценностно отношение към себе си, другите хора, природата, явленията на културата.

2. Пространствено-предметната културно-личностна среда, наситена с мултимодална информация: визуални и музикално-пластични образи, атрибути, знаци и символи на празника, осигурява необходимата когнитивна и емоционална база, способства поетапното планиране и графично моделиране на празника от самите деца-субекти на собствената празнична дейност, съавтори на общото възпитателно пространство.

3. Познавателната активност, изразена в желание за пренасяне на усвоените отношения и модели на поведение от детската градина в семейството, и общността, показват обратното отражение и въздействие на формираните екологосъобразни отношения върху реализацията на празничното пространство.

Основни приноси на дисертационния труд

1. За пръв път се изследват в теоретичен и приложен план същността, функциите и организацията на празничното пространство за формиране на рефлексивност и екологосъобразност в отношенията и поведението на децата от предучилищна възраст.
2. Получено е актуално знание за понятието „екологосъобразно отношение” и спецификата му в периода на предучилищната възраст.
3. Разработен е теоретичен модел за изграждане на екологосъобразни отношения при реализация на празничното пространство.

Научно-приложни приноси:

1. Апробирани са подходящи методи за диагностика на екологосъобразните отношения към себе си и заобикалящия свят, които е желателно да намерят практическа приложимост в практиката на предучилищното възпитание.
2. Представени са приложни аспекти на реализация на апробирания технологичен модел за формиране на екологосъобразност в отношенията и поведението на малките, включително и използваните мултимедийни презентации.

Заклучение

Предложеният дисертационен труд показва задълбочен изследователски интерес, способности за детайлен анализ и иновационен подход към педагогическата практика. Възможно е разширяване на изследването към конкретните резултати получени от приложената методика, използването им за по-задълбочено анализиране и то главно по отношение методическите аспекти на проучването.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото приложение, както и на Правилника за развитие на академичния състав. Приложеният към него автореферат отразява същността на изследването и коректно представя приносите от него.

Въз основа на всичко това предлагам на научното жури да присъди на **Ивет Сашова Здравкова** образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 1.2 Педагогика, научна специалност **Теория на възпитанието и дидактика (предучилищна педагогика)**

София, 10.01.2016 г.

проф.д-р Лучия Ангелова